

Politik Baru Pasca PRU Ke-10: Analisis Terhadap Transformasi Budaya Politik Melayu Terengganu

Ilyas Abdullah¹, Jamaie Hamil², Sity Daud³

¹Fakulti Sains Sosial Dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Malaysia

²Fakulti Sains Sosial Dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Malaysia

³Fakulti Sains Sosial Dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Malaysia

Progres Artikel

Diterima: 11 Januari 2018

Disemak: 30 Januari 2018

Diterbit: 1 Jun 2018

*Corresponding Author:

Ilyas Abdullah

Fakulti Sains Sosial Dan
Kemanusiaan, Universiti
Kebangsaan Malaysia, Bangi,
Malaysia

Email:

ilyasabdullah084@gmail.com

Abstrak: Kajian ini adalah satu kajian mengenai budaya politik Melayu. Ia membincangkan transformasi budaya politik masyarakat Melayu di Terengganu yang dimanifestasikan selepas terjadinya peristiwa pemecatan Anwar Ibrahim pada 2 September 1998. Pemecatan tersebut telah melahirkan satu gelombang penentangan masyarakat Melayu Terengganu terhadap UMNO-BN. Penentangan tersebut dapat dilihat menerusi anjakan sokongan masyarakat Melayu daripada UMNO-BN kepada parti oposisi yang lain dengan begitu jelas khususnya PAS. UMNO telah mengalami prestasi terburuknya dalam pilihan raya tersebut. Kajian ini juga dilakukan berdasarkan kepada berlakunya pola ketidaktentuan pengundian yang ditunjukkan dalam empat siri pilihan raya yang terakhir di Terengganu melibatkan PRU tahun 1999, 2004, 2008 dan PRU tahun 2013. Hal ini kerana pertembungan dua parti Melayu-Islam utama iaitu UMNO dan PAS sangat sengit. Keputusan pilihan raya pasca PRU-10 menunjukkan bahawa Terengganu bukan lagi menjadi negeri selamat buat mana-mana parti politik yang bertanding. Setiap parti dilihat mempunyai peluang yang seimbang untuk membentuk kerajaan di Terengganu. Hasil kajian menunjukkan bahawa pembangunan merupakan faktor utama yang mempengaruhi pembentukan budaya politik Melayu di Terengganu sebelum dan selepas PRU ke-10. Namun begitu pasca PRU ke-10 masyarakat Melayu mula melihat bahawa pembangunan bukan lagi semata-mata mengecapi nikmat keselesaan malahan mesti turut disepadukan dengan prinsip keadilan. Pengundi berkecenderungan untuk bertindak dengan memberikan tindakbalas yang negatif kepada kerajaan sekiranya dasar atau pembangunan yang dibawa oleh kerajaan tidak memberikan hasil atau faedah ekonomi kepada pengundi dan sebaliknya. Selain itu juga masyarakat Melayu Terengganu juga tidak lagi hanya mementingkan nilai-nilai yang berkait dengan ketuanan Melayu, Islam dan pembangunan semata-mata malahan telah mengambil satu nilai yang baru selaras dengan perkembangan politik semasa. Keperluan terhadap nilai-nilai dalam politik baru seperti keadilan adalah relevan dan diterima serta mempengaruhi transformasi budaya politik mereka.

Kata kunci: Transformasi, Budaya Politik, Budaya Politik Melayu, Budaya Politik Baru.

Abstract: This study is about the political culture of the Malays. It discusses the changes in the political culture of the Malays in Terengganu manifested after the occurrence of an event of dismissal of Deputy Prime Minister and Deputy President of UMNO who was Anwar Ibrahim on 2 September 1998. The dismissal has produced a wave of resistance in particular from Malays who disclosed this item for a period of time relatively long until and after the general elections of 1999. General Election 1999 has been highlighting a shift support from UMNO to opposition parties that is so obvious. UMNO suffered the worst performance in the election. This study is also done based on the occurrence of the pattern of voting uncertainty shown in four series of the last elections in Terengganu from 1999 until 2013. This is because the convergence of two Islam-Malay based parties namely UMNO and PAS are very intense. Based on election results post 10th General Election shows that the Terengganu State is no longer secure to any political party contesting the election. Each party is seen to have a chance of a balance to form Government in Terengganu. Findings show that development can act as catalyst for the formation of Malay political culture prior and post 10th General Election. In the post 10th General

Election, the Malay communities are aware that development does not suggest that people live in comfort but justice should come together. Other than that, the Malay community in Terengganu do not only uphold the values of Islam, Malay and development but they also embrace other values that can keep pace with current political development. Thus, the need for other values such as justice in new politics is indispensable for political transformation.

Keywords: Transformation, Political Culture, Malay Political Culture, New Politics.

Pengenalan

Persaingan parti politik di Malaysia khususnya sebelum PRU tahun 1999 sering kali berkisar atas landasan perjuangan kaum, neofeudal dan kelas (Mohamad Nadzri & Ghazali Mayuddin, 2008). Pergolakan politik yang berlaku pada tahun 1998 telah membawa kepada kebangkitan sivil yang dinamakan sebagai “Gerakan Reformasi”. Gerakan ini bertujuan untuk menyedar dan menggerakkan rakyat dalam menuntut kebebasan demokrasi yang lebih baik. Keanggotaan gerakan tersebut melibatkan penyertaan rakyat daripada pelbagai lapisan kaum sehingga membawa kepada penubuhan Parti Keadilan Nasional. Gerakan sivil dalam politik Malaysia pada tahun 1998 lebih tertumpu kepada isu pemecatan dan layanan tidak adil yang diterima Anwar Ibrahim semasa dalam tahanan polis. Pergolakan tersebut juga menyebabkan rakyat mulai melupakan isu dan kepentingan kaum masing-masing. Parti politik yang dikatakan ekstrem Melayu dan ekstrem Cina turut berkerjasama membentuk pakatan yang orientasinya adalah untuk memperjuangkan isu-isu bersifat sejagat (Ghazali Mayudin *et.al*, 2014). Selain itu, kehampaan terhadap media arus perdana milik pemerintah juga telah mencetuskan ledakan media alternatif berikutan ruang politik yang sempit dengan pelbagai bentuk sekatan. Penggunaan media alternatif dalam politik telah mewujudkan budaya politik baru (Wong, 2008).

Budaya politik baru menurut Francis Loh & Johan (2003) sebagai sesuatu yang lebih bersifat *developmentalisme*. Ianya satu situasi bilamana pilihan politik kini ditentukan berdasarkan pembangunan material serta sikap *individualis-konsumeris*. Keadaan yang berlaku menjelaskan bagaimana masyarakat tidak lagi mengamalkan kepatuhan secara melulu kepada setiap arahan ataupun kehendak pemerintah. Sikap ketaatan dan kepatuhan masyarakat kepada pemerintah kini diberikan sekiranya kehendak serta permintaan mereka turut dipenuhi oleh pemerintah. Selain itu Mastropaolo (2012) pula menghujahkan bahawa politik baru merupakan suatu proses yang menuntut segala yang dinafikan dalam politik lama. Politik baru menurut Mastropaolo bukan lagi berkisarkan kepada ‘siapa mendapat apa, bila dan bagaimana’ sepertimana yang diungkapkan oleh Harold Lasswell tetapi lebih terarah kepada pengantian nilai yang bersifat kemanusiaan dan kesejagatan seperti kebebasan dan keberkesanan tadbir urus negara. Menurut Muhamad Takiyuddin (2011),

pula, budaya politik baru merupakan satu titik peralihan tingkahlaku berpolitik yang lebih demokratik. Budaya politik baru tidak lagi dilatari oleh soal perkauman dan nasionalisme yang sempit tetapi merangkumi skop yang lebih luas yang mencakupi isu-isu sejagat seperti keadilan sosial, tadbir urus yang baik, akauntibiliti dan hak asasi manusia. Walaupun faktor perkauman masih berperanan dalam politik negara, tetapi terdapat bukti-bukti jelas yang menunjukkan bahawa ciri-ciri politik lama seperti monopoli sistem satu pakatan, identifikasi pengundian mengikut kewilayahan dan ketidakterlibatan golongan muda telah mulai terhakis. Masyarakat mula menjadi sensitif terhadap isu-isu pemeliharaan hak asasi dan keadilan. Sementara menurut Jamaie (2005), budaya politik baru juga turut melibatkan penyertaan dan kesedaran berpolitik yang lebih baik daripada masyarakat. Keadaan ini telah membuahkan satu budaya politik baru di kalangan masyarakat Melayu yang membawa kepada kebangkitan rakyat dan melonjakkan kesedaran sivil secara jelas dan nyata. Dalam budaya politik baru, wujud keberanian rakyat khususnya generasi muda dalam mengkritik pemerintah yang mana tindakan seperti ini jarang berlaku sebelum ini.

Permasalahan Kajian

Sebelum PRU ke-10, kemenangan UMNO-BN di peringkat persekutuan dan dalam hampir semua negeri memang mudah dijangka. Walau bagaimanapun krisis pemecatan Anwar Ibrahim telah mencetuskan satu gelombang pemikiran baru terhadap budaya politik Melayu. Justeru, Terengganu sebagai sebuah negeri yang sebahagian besar daripada penduduknya adalah terdiri daripada masyarakat Melayu turut terlibat dengan transformasi tersebut. Terengganu yang selama ini mempunyai kerajaan negeri yang kuat dan sehaluan dengan Kerajaan Persekutuan kini semakin tergugat. Masyarakat Melayu Terengganu dalam tempoh yang begitu singkat melibatkan empat pilihan raya iaitu tahun 1999, 2004, 2008 dan 2013 dilihat benar-benar memanfaatkan pilihan raya tersebut sebagai medan penentu jatuh bangunnya sesebuah parti politik di negeri itu (Mohammad Agus, 2004). Terengganu kini bukan lagi menjadi negeri selamat bagi mana-mana parti politik yang bertanding samada UMNO-BN atau PAS. Setiap parti dilihat mempunyai peluang yang seimbang untuk membentuk kerajaan di Terengganu. Keputusan pasca PRU ke-10 menunjukkan bahawa UMNO sebagai parti

komponen yang paling dominan dalam BN telah banyak kehilangan undi popular dari elektoral Melayunya. Hal ini menunjukkan bahawa budaya politik Melayu boleh bersifat dinamik. Justeru melihat kepada transformasi budaya politik Melayu yang berlaku, maka beberapa tujuan kajian dapat dibentuk seperti mengenalpasti bentuk budaya politik Melayu Terengganu sebelum PRU ke-10, menelusuri bentuk budaya politik yang mempengaruhi transformasi budaya politik Melayu di Terengganu pasca PRU ke-10 dan mengkaji adakah budaya politik baru mempengaruhi transformasi budaya politik Melayu di Terengganu pasca PRU ke-10.

Sorotan Kajian Lepas

Mahathir (1976) dalam tulisannya "*Cabaran*" dan "*Dilema Melayu*" (1982) menghujahkan tentang amalan feudalisme yang disegarkan dalam praktik moden iaitu neofeudal. Beliau menjelaskan bahawa amalan neofeudal dalam budaya politik Melayu lebih kompleks dan rumit berbanding era Kesultanan Melayu Melaka di mana ketaatsetiaan diberikan kepada sultan. Kini sultan hanya bertindak sebagai simbol pelindung bahkan lambang pelindung sebenar orang Melayu telah diambil alih oleh kepimpinan UMNO. Beliau menyifatkan bahawa pemerintah sebenar bukan lagi sultan tetapi Perdana Menteri sebagai pemerintah dalam sistem demokrasi berparlimen.

Perbincangan oleh Mahathir dilanjutkan lagi oleh Syed Hussin (1993) dalam artikelnya yang bertajuk "*Orang Melayu: Masalah Dan Masa Depan*". Menurut Syed Hussin beberapa ciri sifat neo-feudal yang wujud di dalam masyarakat di Malaysia kini telah menjadi aliran perdana. Di dalam masyarakat Malaysia, rakyat begitu bangga kepada pemimpin dan sangat menyanjungi mereka. Golongan pemimpin kerap dijemput sebagai tetamu istimewa dalam pelbagai upacara rasmi dan disambut dengan paluan kompang dan permaidani merah. Mereka dihormati dengan penuh penghormatan dan rasa kesetiaan. Golongan elit politik juga diperkukuhkan kedudukannya dengan penganugerahan bintang dan gelaran. Di kalangan masyarakat sifat taksub kepada pemimpin kini menjadi unsur utama budaya politik Melayu. Sebarang usaha penentangan atau kritikan kepada kerajaan akan dianggap sebagai unsur subversif. Sehubungan dengan itu sokongan atau simpati yang diberi kepada pembangkang akan dianggap sebagai anti-nasional, pemecah perpaduan, pendokong kuasa luar, pengkhianat bangsa dan pelbagai lagi yang bersifat mengancam keselamatan negara.

Walau bagaimanapun dalam konteks politik Malaysia kini, telah terdapat beberapa pihak yang mulai bangkit menyuarakan hak dan rasa ketidakpuasan hati mereka terhadap penindasan yang berlaku. Implikasi daripada kebangkitan tersebut wujud pelbagai NGO

sebagai reaksi rakyat kepada pemerintah. Kebangkitan yang berlaku turut mempengaruhi budaya politik Melayu. Persoalan politik hanya urusan politik sudah terkeluar daripada melingkari kehidupan mereka. Orang Melayu kini semakin terbuka untuk turut terlibat dalam politik secara aktif dan praktik. Elemen nilai sejagat disuarakan dengan begitu lantang. Faktor globalisasi dan perkembangan pengaruh IT telah menjana pemikiran Melayu menjadi lebih berani, progresif dan kompetitif. Kesedaran yang tinggi ini menjadi budaya baru dalam politik masyarakat Melayu. Kepentingan dan keperluan nilai-nilai sejagat mula diterima serta menjadi nilai asas yang dominan dalam menentukan sikap serta orientasi politik masyarakat Melayu. Sementara Zaini (2008) dalam tulisannya "*Masyarakat Sivil Dan Pendemokrasian*" berpandangan bahawa krisis politik yang berlaku pada tahun 1998 memperlihatkan kesepaduan dan kerjasama erat masyarakat sivil dalam politik. Kemunculan masyarakat sivil ini menjadi sumber maklumat kepada masyarakat untuk mencabar *status quo* pemerintah. Fenomena ini begitu jelas dan terbukti dalam PRU tahun 1999. Sejak mengalami kemerosotan undi dalam PRU tahun 1999, UMNO-BN belum menemukan suatu strategi atau pendekatan yang boleh menarik kembali sokongan tulen masyarakat Melayu terhadapnya.

Metodologi

Kajian ini menggunakan kaedah kualitatif. Metod kualitatif yang diaplikasikan di dalam kajian ini adalah kaedah temubual secara bersemuka. Seramai lima orang informan ditemubual mewakili parti UMNO, PAS dan juga AMANAH. Selain itu kaedah kajian kepustakaan turut digunakan melalui kajian ke atas buku, jurnal, dokumen dan juga rekod-rekod rasmi tertentu yang berkaitan.

Keputusan & Perbincangan

Budaya Politik Melayu Sebelum PRU Ke-10

UMNO-BN memerintah Terengganu sejak tahun 1961 sering menggunakan pendekatan politik pembangunan bagi menawan hati pengundi di Terengganu. Namun begitu, UMNO-BN masih tetap menghadapi persaingan daripada musuh tradisinya iaitu PAS. Tema pembangunan berjaya menarik minat rakyat untuk memberikan sokongan kepada UMNO berbanding PAS yang dilihat hanya bersifat retorik serta tidak melakukan banyak jasa kepada rakyat Terengganu khususnya dalam pilihan raya pada tahun 1960-an. Pilihan Raya Umum tahun 1964 di Terengganu berlangsung dalam suasana di mana pengundi berada dalam keadaan yang cukup selesa di bawah kepimpinan UMNO-BN. UMNO lebih banyak memberikan tumpuan kepada pembinaan kemudahan awam di setiap kampung dan mukim berbanding pentadbiran PAS sebelumnya yang hanya berjaya

menyiapkan beberapa jalan raya dengan jarak yang begitu pendek (Ness, G.D., 1969). Meskipun kekurangan pengalaman dalam pentadbiran kerajaan negeri, namun keazaman Kerajaan PAS Terengganu untuk membawa agenda pembangunan tetap ada. Proses pembangunan di Terengganu agak perlahan dan sukar untuk dilaksanakan berikutan peruntukan kewangan yang sewajarnya diterima daripada Kerajaan Persekutuan sukar diperolehi. (Hamdan, 2015). Pernyataan tersebut juga turut diperkukuhkan dengan hujah yang diberikan oleh Raja Kamarul Bahrin (2017). Beliau memberikan pandangan seperti berikut:

“...orang Melayu di Terengganu masih berpegang kepada budaya politik feudal. UMNO sering menggunakan taktik menakut-nakutkan pengundi. Orang Melayu Terengganu juga tiada pilihan selain UMNO dan PAS. Parti yang banyak memberikan bantuan mampu mengambil hati pengundi...”

Tindakan Kerajaan Persekutuan menyalurkan peruntukan yang besar adalah bagi memastikan rakyat Terengganu sedar akan kesungguhan Kerajaan Perikatan dalam mengubah taraf hidup dan kebajikan rakyat Terengganu. Rekod cemerlang kerajaan membangunkan ekonomi negeri Terengganu mendapat sokongan yang begitu baik daripada pengundi. Ternyata usaha kerajaan Perikatan untuk mendapatkan sokongan rakyat Terengganu dengan program pembangunannya berjaya apabila menang besar dalam pilihan raya dengan memperolehi 21 daripada 24 jumlah kerusi DUN yang dipertandingkan berbanding 3 yang dimenangi PAS. Parti-parti lain tidak memenangi sebarang kerusi DUN atau Parlimen dalam pilihan raya tahun 1964 di Terengganu (Azmah, 2013). Pandangan tersebut turut disokong oleh Abdul Hadi Awang (2017) dengan menyatakan bahawa:

“...pembangunan negeri Terengganu masih terpinggir. Untuk tarik undi masa pilihan raya, UMNO gunakan wang. Memandangkan rata-rata masyarakat Melayu Terengganu miskin, jadi mereka akan sentiasa menyokong kerajaan”.

Keputusan pilihan raya tahun 1964 menyaksikan kemerosotan prestasi PAS di Terengganu begitu ketara. Hal ini menjelaskan bahawa pengundi di Terengganu telah bertindak menghukum PAS di atas kegagalannya merealisasikan janji mereka sewaktu kempen pilihan raya tahun 1959. Selain pembangunan ekonomi, pegangan nilai keIslaman yang tinggi di kalangan masyarakat Melayu Terengganu juga menjadi faktor kemenangan Kerajaan Perikatan dalam pilihan

raya tahun 1964. Isu-isu agama yang berlegar di persekitaran kehidupan masyarakat Melayu Terengganu sangat memberi pengaruh yang besar dalam pilihan raya. Tuduhan khawlat dan mencabul kehormatan wanita yang melibatkan calon PAS telah membuatkan pengundi Melayu Terengganu hilang keyakinan kepada kredibiliti PAS sebagai sebuah parti yang memperjuangkan Islam (Kamlin, 1977). Zaidi Muda (2016) turut mempunyai pandangan yang sama. Beliau menyatakan bahawa:

“...pengaruh Islam memang kuat di Terengganu. Kita lihat banyak sekolah-sekolah pondok PAS yang buat. Tapi rakyat Terengganu rata-ratanya miskin maka kebergantungannya kepada kerajaan sangat tinggi...”

Sementara itu, budaya politik Melayu dekad 70-an dilihat lebih tertumpu kepada aspek pembangunan ekonomi Melayu berbanding isu agama yang tidak begitu menonjol dalam pilihan raya tahun 1970-an. Hal ini dapat dibuktikan apabila PAS sebagai sebuah parti yang memperjuangkan ideologi Islam dan Melayu telah kehilangan sokongan yang begitu mendadak daripada orang Melayu. Keputusan pilihan raya tahun 1978 merupakan pencapaian terburuk PAS dalam politik negara apabila ditolak oleh orang Melayu hampir secara total termasuklah di Kelantan dan Terengganu. Hujah tersebut turut dilontarkan oleh Wan Abdul Hakim (2017). Beliau berpandangan bahawa:

“...elemen agama memang sinonim dengan politik Terengganu. Pemimpin-pemimpin utama PAS pun banyak berasal dari Terengganu tetapi rakyat tidak nampak agenda Islam yang dibawa oleh PAS di Terengganu...”

Pandangan yang sama turut diujahkan oleh Raja Kamarul Bahrin (2017). Beliau memberikan pandangan seperti:

“...PAS tidak inklusif, pengundi menjadi keliru. PAS banyak memainkan isu agama secara bermusim...”

Kegagalan PAS memenangi sebarang kerusi adalah disebabkan oleh gerak kerja UMNO yang dilihat lebih tersusun dalam membawa agenda pembangunan. Pembangunan bandar baru seperti KETENGAH serta kemajuan pembangunan fizikal di luar bandar menjadikan pengaruh PAS kembali mengendur. Sejarah pentadbiran UMNO di Terengganu yang banyak membawa agenda pembangunan lebih dititikberatkan oleh masyarakat Melayu berbanding isu agama semata-mata. Sementara itu, kekalahan teruk PAS dalam pilihan

raya tahun 1986 pula dikatakan berpunca daripada manipulasi media yang dikuasai UMNO yang menjadikan isu Parti Allah sebagai modal kempen. Budaya masyarakat Melayu Terengganu yang masih bersifat konservatif dengan tahap pendidikan yang minima menjadikan pendekatan kempen yang bersifat *simple logic* dan pendekatan *for immediate consumption* yang dilakukan UMNO lebih mudah diterima dan praktikal dalam menarik sokongan rakyat. Budaya pengundi yang bersifat konservatif telah memainkan peranan yang penting dalam menjamin kemenangan UMNO dalam pilihan raya tahun 1986 di Terengganu. Masyarakat Melayu Terengganu menolak sebarang bentuk perubahan yang bertentangan dengan keadaan kebiasaannya sebaliknya lebih mementingkan kepada aspek kestabilan. Justeru menukar pemerintah dilihat sebagai sesuatu yang menjejaskan kestabilan serta membantutkan usaha pembangunan ekonomi negeri. Pandangan yang sama turut diujahkan oleh Wan Abdul Hakim. Beliau memberikan pandangan bahawa:

“...orang Terengganu rasional. Orang Terengganu sifatnya konservatif. Dia hanya terima tawaran dan perubahan yang munasabah sahaja...”

Ini menjelaskan bahawa masyarakat Melayu lebih selesa dengan cara hidup tradisonal tetapi tidak menolak pemodenan yang di bawa oleh UMNO. Keadaan ini menjadikan hegemoni UMNO terus mengukuh di Terengganu. Isu pembangunan sering mendapat tempat di hati pengundi khususnya di luar Bandar. Budaya politik tersebut ternyata selari dengan pandangan yang diberikan oleh Abdul Hadi Awang (2016). Beliau menyatakan bahawa:

“...pengundi tidak faham. Siapa yang jadi kerajaan dialah yang akan buat pembangunan. Macam mana kita (PAS) hendak buat pembangunan, kita tiada peruntukan. Pembangunan negeri juga terpinggir. Untuk tarik undi masa pilihan raya, UMNO gunakan wang. Memandangkan rata-rata masyarakat Melayu Terengganu miskin, jadi mereka akan sentiasa menyokong kerajaan...”

Selain itu, Zaidi Muda (2016) pula memberikan hujah dengan menyatakan bahawa:

“...di Terengganu tidak banyak kawasan industri. Golongan menengah Melayu pun tidak ramai di Terengganu. Masyarakat Melayu pula rata-ratanya miskin sebab

itulah mereka sentiasa bergantung kepada kerajaan...”

Sambutan masyarakat Melayu Terengganu terhadap parti politik bukan dominan selain UMNO dan PAS adalah kurang menggalakkan. Hal ini dapat dilihat berdasarkan keputusan pilihan raya yang diadakan di Terengganu dari tahun 1959 sehingga tahun 1995. Meskipun parti-parti lain seperti Parti Negara turut terlibat dan memenangi beberapa kerusi dalam pilihan raya di Terengganu, namun sokongan yang diberikan ke atas parti tersebut tidak konsisten sepertimana sokongan yang diberikan kepada parti UMNO dan PAS. Faktor ini banyak didorong oleh tahap pembangunan negeri Terengganu yang perlahan menjadikan pendekatan kempen yang bersifat *simple logic* dan pendekatan *for immediate consumption* lebih mudah diterima dan praktikal dalam menarik sokongan rakyat. Budaya tersebut telah memainkan peranan penting dalam menjamin kemenangan UMNO di Terengganu dari tahun 1961 sehingga 1995.

Budaya Politik Melayu Terengganu Pasca PRU ke-10

Dari segi psikologi, budaya politik pengundi Melayu Terengganu pada PRU ke-10 dilihat lebih fleksibel, terbuka dan telah berubah angin dan citarasa apabila pengundi di negeri tersebut menolak UMNO-BN hampir secara total dalam PRU tahun 1999 meskipun negeri-negeri lain belum lagi bersedia untuk melakukan perubahan politik pada ketika itu. Kenyataan tersebut selari dengan hujah yang diberikan oleh Wan Abdul Hakim (2017). Beliau memberikan pandangannya bahawa:

“...orang Terengganu rasional, jiwa membangkang dia kuat. Dia tidak takut untuk berubah. Orang Melayu di Terengganu pun pernah beri undi yang tinggi kepada Parti Sosialis”.

Walau bagaimanapun, keputusan PRU tahun 2004 telah memberikan satu keputusan yang sama sekali bertentangan dengan keputusan PRU tahun 1999. Selepas tewas di Terengganu dalam PRU ke-10, UMNO-BN menggandakan pelbagai usaha dengan memberikan penekanan kepada aspek pembangunan. Janji-janji pembangunan luar biasa yang ingin dibawa ke Terengganu disulami dengan visi baru Islam menggantikan dasar PAS ternyata berjaya memenangi pemikiran orang Melayu. Terengganu telah dijadikan lokasi peluncuran konsep Islam Hadhari. Dalam arena politik tempatan, Islam Hadhari bertujuan mencabar konsep Islam dibawa oleh PAS. Moto “*Islam Hadhari Terengganu Bestari*” digunapakai bagi menyaingi moto

“*Membangun Bersama Islam*” yang digunakan oleh PAS sebelumnya. Kemenangan tersebut menunjukkan bahawa masyarakat Melayu Terengganu sebenarnya tidak menolak pembangunan. Perkara tersebut turut diujahkan oleh Zaidi Muda (2016) dengan menyatakan bahawa:

“...orang Melayu Terengganu tidak menolak pembangunan meskipun dia memilih PAS pada tahun 1999 tetapi dia melihat apa yang ditawarkan. Kalau tawaran tersebut munasabah dan memberi manfaat kepada pembangunan sosioekonominya, maka dia akan pilih parti tersebut. Macam dia pilih PAS dulu sebab dia rasa menghapuskan tol dan kedai judi adalah relevan dan munasabah sebab itu dia pilih. Lagi satu sebab isu Anwar Ibrahim lah itu kita tidak boleh nafikan...”

Sementara itu, Abdul Hadi Awang yang ditemubual turut bersependapat dengan dapatan kajian di atas. Beliau menyatakan bahawa:

“...semasa kita memerintah pun, kita buat pembangunan. Kita beri tanah kepada rakyat, kita hapuskan tol di atas Jambatan Sultan Mahmud sebaik sahaja kita menang. Kita hapuskan cukai pintu, kedai nombor ekor. Bukanlah undi Pas bermakna orang Terengganu tolak pembangunan. Macam mana kita hendak buat pembangunan, dia rampas duit royalti...”

Meskipun UMNO-BN berjaya mengekalkan kuasa di Terengganu dalam PRU tahun 2008 namun sokongan pengundi Melayu terhadap parti tersebut telah berubah. Jumlah kerusi yang dimenangi UMNO-BN semakin menurun daripada 28 kerusi DUN pada PRU tahun 2004 kepada 24 kerusi DUN pada PRU tahun 2008. Antara isu yang tidak dipersetujui oleh rakyat ialah projek Taman Tamadun Islam yang diberikan kepada Patrik Lim, penganjuran Piala Monsun, isu Kolej KUSZA yang diserahkan kepada kerajaan pusat untuk digabungkan dengan Universiti Darul Iman (UDM) serta isu royalti petroleum yang dikatakan ada beberapa peratus lagi tidak sampai kepada kerajaan Terengganu. Isu-isu tersebut dilihat sebagai satu bentuk penderhakaan oleh Idris Jusoh kepada rakyat Terengganu (Ahmad Atory Hussain. 2009). Syed Azman (2016) yang ditemubual di Lobi Wisma Darul Iman berpandangan bahawa:

“...Pas sebenarnya bukanlah kuat di Terengganu. Kemenangan Pas dalam PRU tahun 1999 banyak dipengaruhi oleh isu Anwar Ibrahim. Punca merosot undi UMNO adalah

kerana orang Melayu protes kepada UMNO berhubung isu penganjuran Piala Monsun yang tidak mendatangkan pulangan kepada rakyat...”

Perkara yang sama juga turut disuarakan oleh Raja Kamarul Bahrin, ahli Parlimen Kuala Terengganu daripada Parti Amanah Negara. Beliau menyatakan pandangannya seperti:

“...orang Terengganu tidak menolak pembangunan. Tetapi mereka marahkan UMNO. Keterlibatan rakyat dalam pembangunan sangat low participation. Pembangunan banyak melibatkan orang luar bukan rakyat tempatan...”

Selain itu, keputusan PRU ke-13 di Terengganu pula menyaksikan UMNO-BN sekali lagi hampir tewas di Terengganu setelah gagal mendapat majoriti dua pertiga di DUN. Dalam PRU ke-13 jentera PAS Terengganu lebih bergerak di peringkat tempatan. Namun begitu, transformasi politik yang berlaku di seluruh negara sehingga mencetuskan budaya politik baru turut terserlah dan wujud di Terengganu khususnya fenomena kebangkitan anak muda dan penguasaan media baru oleh masyarakat Melayu di Terengganu (Junaidi & Mazlan Ali, 2016). Hujah tersebut selari sepertimana pendapat yang disuarakan oleh Syed Azman (2016) iaitu:

“...anak-anak Terengganu di luar boleh lihat perbezaan pembangunan yang ada di Kuala Lumpur dengan Terengganu. Mereka tidak tolak pembangunan cumanya anak muda ini suka melihat bagaimana isu-isu tempatan seperti pembangunan contohnya yang berkait dengan pengambilan tanah dan isu royalti itu dibahas...”

Wan Abdul Hakim (2017) turut menyokong pandangan Syed Azman (2016) dengan berpandangan seperti berikut:

“...middle class Melayu lebih berpengaruh di Kuala Terengganu dan Kemaman. Sebab itu pengundi khususnya di Kuala Terengganu menolak UMNO sebab UMNO banyak bawa pembangunan yang iconic. Kalau rakyat tidak setuju dia swing la. Sebab Terengganu ni swing state...”

Hujah yang sama turut diutarakan oleh Raja Kamarul Bahrin (2017) menerusi temubual dengan menyatakan bahawa:

“...pengundi Terengganu khususnya anak muda yang berhijrah ke bandar lebih faham. Bagi mereka, siapa yang jadi kerajaan dia patut buat pembangunan. Tapi pembangunan yang UMNO buat seperti Monsoon Cup tidak mendatangkan pulangan kepada rakyat. UMNO banyak sogok duit menyebabkan sokongan kepada UMNO tidak tulen walaupun menang. Sokongan pun boleh berubah bila-bila masa ikut layanan yang diterima...”

Kesimpulan

Bagi masyarakat Melayu Terengganu, keperluan kepada kemajuan dan keselesaan masih menjadi agenda utama dalam politik dan pilihan raya di Terengganu, namun pembangunan tersebut mestilah tidak membawa kepada pengabaian nilai-nilai yang menjadi aspirasi rakyat. Golongan penaung dan dinaung haruslah bebas daripada sebarang gejala-gejala yang negatif. Kesejahteraan hidup bukan hanya berkisarkan kepada mengecapi nikmat pembangunan semata-mata, malahan pemerintah juga perlu menitik-beratkan aspek keadilan sosial yang lebih baik dan demokratik. Pengundi di Terengganu tidak menolak pembangunan tetapi pengulangan isu pembangunan yang dilakukan oleh UMNO-BN secara berterusan dalam media arus perdana dilihat sebagai keterlaluan. Selain itu budaya politik baru juga turut mula berkembang dan diterima dalam politik di Terengganu. Masyarakat Melayu Terengganu faham bahawa dalam sistem pemerintahan demokrasi, rakyat berhak untuk bereksperimen dengan membuat pilihan pemimpin dan parti mana yang akan menjadi pemerintah. Hak tersebut juga merupakan aspek penting yang membezakan sistem demokrasi dengan sistem politik Melayu tradisional yang bersifat feodal dan tidak demokratik. Meskipun pembangunan menjadi faktor utama pembentukan budaya politik sebelum dan selepas PRU ke-10, namun begitu pengundi melihat bahawa pembangunan bukanlah semata-mata mengecapi nikmat keselesaan malahan mesti turut disepadukan dengan prinsip keadilan. Paling jelas ialah pemberhentian pembayaran royalti minyak kepada Kerajaan Terengganu selepas PAS menewaskan UMNO-BN dalam PRU ke-10. Hal ini dilihat sebagai satu tindakan yang tidak wajar dalam konteks politik federalisme yang membatikan hubungan kerajaan pusat dan negeri.

Rujukan

- Francis Loh Kok Wah dan Johan Saravanamuthu, 2003. *New Politics in Malaysia*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Ghazali Mayudin, 2014. *Demokrasi Dan Pilihan Raya Di Malaysia*. Dlm. Ghazali Mahayudin, Jamaie Hamil, Sity Daud dan Zaini Othman (pnyt). *Demokrasi Kepimpinan & Keselamatan Dalam Politik Malaysia*. Universiti Kebangsaan Malaysia: Bangi.
- Hamdan Aziz, 2015. *Pilihan Raya Umum Terengganu 1955-2013*. Kuala Terengganu: Universiti Malaysia Terengganu.
- Jamaie Hamil, 2005. *UMNO dalam Politik dan Perniagaan Melayu*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Junaidi & Mazlan Ali, 2016. *Kebangkitan Pas Di Terengganu*. Dlm. Muhamad Takiyuddin & Sity Daud (pnyt). *Pilihan Raya Umum Ke-13: Kesenambungan Politik Baharu, Kekentalan Politik Lama*. Sintok: Penerbit Universiti Utara Malaysia.
- M. Kamlin, 1977. *History, Politics and Electioneering: The Case of Terengganu*. *Kertas Kajian Penyelidikan Universiti*. Kuala Lumpur: Jabatan Sejarah Universiti Malaya.
- Mahathir Mohamad, 1976. *Cabaran*. Kuala Lumpur: Pustaka Antara.
- Mahathir Mohamad, 1982. *Dilema Melayu*. Kuala Lumpur. Federal Publication.
- Mastropaolo, A., 2012. The long build up towards a new politics: *Queries*, Vol. (9), hal. 41-48.
- Mohamad Nadzri & Ghazali Mayuddin, 2008. *Hagemoni Dan Kontra Hagemoni: Memahami Perubahan Pilihan Raya Umum Ke-12*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Mohammad Agus, 2004. *Politik Terengganu Selepas Pilihan Raya Umum 1999: Dari Royalti Ke Wang Ihsan*. Universiti Kebangsaan Malaysia.: *Jebat*, hal. 87-107.
- Muhamad Takiyuddin Ismail, 2011. *Konservatisme Dalam Politik UMNO*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.

Ness, G.D., 1969. *Bureaucracy and Rural Development in Malaysia*. Berkeley: University of California Press.

Syed Husin Ali, 2004. *Merdeka, Rakyat & Keadilan*. Petaling Jaya: SIRD.

Syed Hussin, 1993. *Orang Melayu: Masalah Dan Masa Depan*. Kuala Lumpur: Penerbitan Adabi Sdn.Bhd.

Wong, S.L., 2008. *The Malaysia Internet*. Singapore: Longman.

Zaini Othman, 2008. Masyarakat Sivil Dan Pendemokrasian. Dlm. Ghazali Mayudin (pnyt) *Politik Malaysia: Perspektif Teori Dan Praktik*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.

Temubual

Abdul Hadi Awang, 2016. Temubual di Pejabat Presiden PAS Rusila, Marang.

Raja Kamarul Bahrin Shah, 2017. Temubual di Nadwah Ulamak Nahdah Jadidah Auditorium Kompleks Belia, Seksyen 7, Shah Alam, Selangor.

Syed Azman, 2016. Temubual di Lobi Wisma Darul Iman, Kuala Terengganu.

Wan Abdul Hakim Wan Mokhtar, 2017. Temubual di Chukai Kemaman.

Zaidi Muda, 2016. Temubual di Pejabat Belia Negeri Terengganu, Kuala Terengganu.